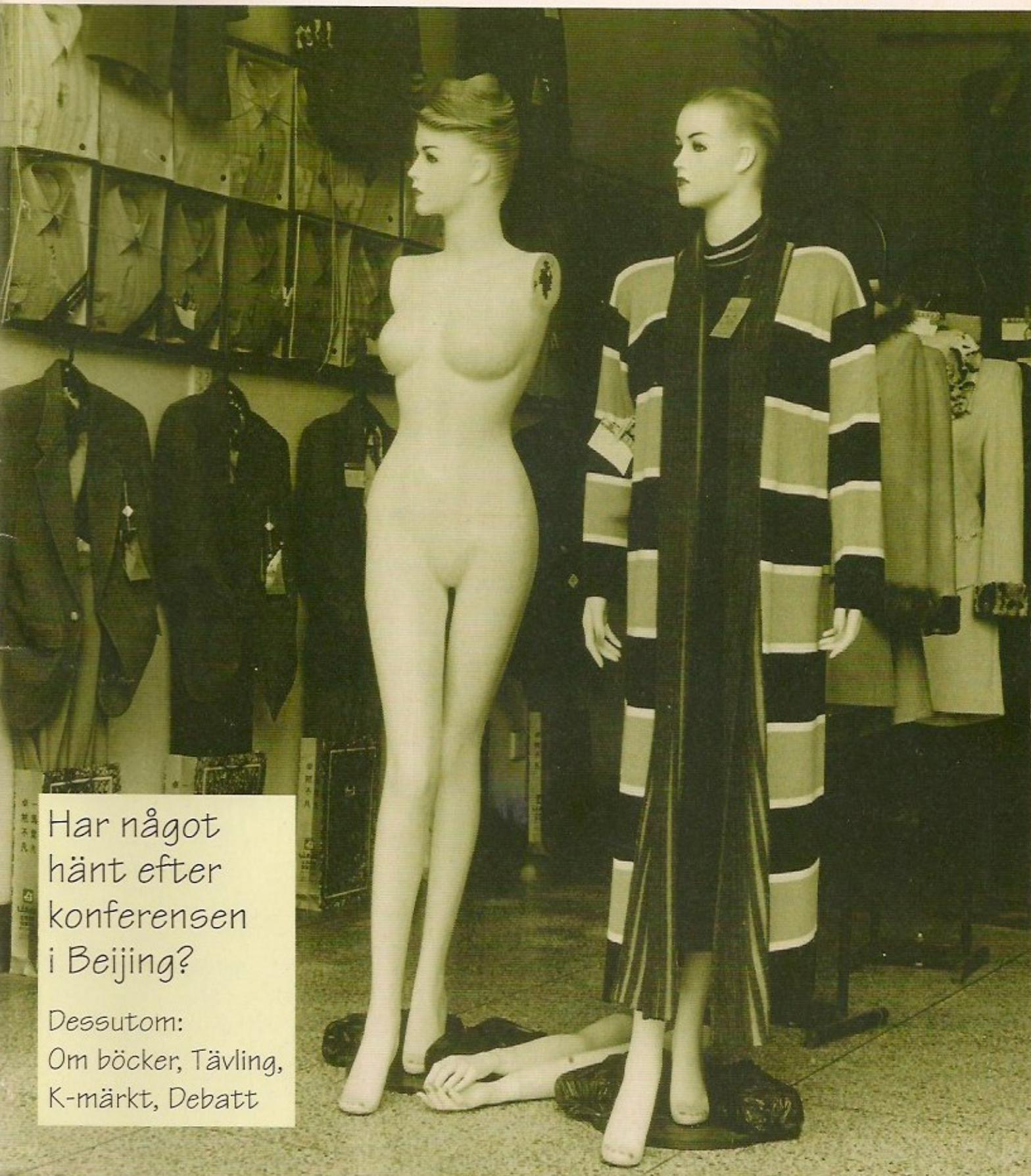

Vi Männskor ^{50 år}

Nummer 3-97, 40:-, Tidningen med ett radikalt kvinnoperspektiv

Har något hänt efter konferensen i Beijing?

Dessutom:
Om böcker, Tävling,
K-märkt, Debatt

En kämpande kvinna

– LÄKAREN ALMA SUNDQUIST

Artikeln om Alma Sundquist är andra delen av Hjärdis Levins artikel om två kämpande kvinnor som tillhörde rösträttsrörelsens kärntrupp.

I förra numret handlade det om Signe Bergman. Här porträtteras läkaren Alma Sundquist.

När *Föreningen frisinnade kvinnor* bildades våren 1914 var nitton kvinnor samlade i läkaren Julia Kinbergs hem. Alla var kända liberala kvinnor, skickliga inom sina respektive områden. Flera av dem tillhörde rösträttsrörelsens kärntrupp.

Även Alma Sundquist ägnade sig åt kampen för kvinnans politiska rösträtt, men för henne blev inte rösträtten en så omfattande fråga som för Signe Bergman. Almas yrke var alltför krävande och gav i sig en mängd kvinnofrågor och samhällsfrågor att lösa. Den specialitet hon valde som läkare förde henne direkt ut i det sexualreformatoriska arbetet.

Alma Sundquist föddes den 23 mars 1872 i Torps församling i Medelpad, där fadern var postmästare. Efter några år i Sundsvall efter dennes död, flyttade Alma med sin mor och syster vid den stora branden 1888 till Stockholm.

Alma blev med. kand. 1896 och med. lic. 1900 i Stockholm. Hon specialiserade sig i både gynekologi och dermatologi.

1903 upprättade Stockholms stad särskilda köns- polikliniker, skilda för kvinnor och män. Alma blev läkare vid de kvinnliga poliklinikerna och efter några år var hon förankrad som chefsläkare vid den norra kliniken vid Riddargatan. Där stannade hon till 1918, då poliklinikväsendet omorganiserades enligt en ny smittskyddslag, den sk. *Lex veneris*.

Sexualhandledning

Under femton långa år skaffade sig Alma en gedigen insikt i allt som hörde ihop med dagligt poliklinikarbete. I hennes uppgifter ingick att "besiktiga" prostituerade och misstänkt prostituerade kvinnor. Under första världskriget upplevde hon att könssjukdomarna ökade starkt.

Genom allt detta bildade hon sig en självständig uppfattning om vilka åtgärder samhället borde vidtaga för att avhjälpa missförhållandena. År 1909 utgav hon, tillsammans med Julia Kinberg, en handledning i sexualupplysning för lärare. På grund av ett par sidor med preventivupplysning hamnade de i blåsväder och

förebådade den strid som våren 1910 kom att stå om Hinke Bergegrens föredrag *Kärlek utan barn* och som ledde till den illa beryktade preventivlagen.

Anlitad till utredningar

Almas kunskaper och erfarenheter utnyttjades i flera statliga utredningar. Bl.a. gjorde hon en viktig insats i 1918 års kommitté för utredning om åtgärder mot könssjukdomarna. När det blev aktuellt med ett allmänt genomförande av sexualundervisning i skolorna inkallades hon vid flera tillfällen som sakkunnig och medverkade även vid den vidareutbildning för lärare som skolöverstyrelsen anordnade i Stockholm.

Alma invaldes även i den kommitté som tillsattes i september 1934 för att utarbeta förslag till lagstiftning om "rätt till avbrytande av havandeskap". Hon bidrog till "abortkommitténs" förslag med en egenhändig utredning om ogifta förstföderskors motiv till abort. I ett av 1935 års befolkningskommissions betänkanden författade Alma vissa kapitel.

Almas sakkunskap gjorde sig även internationellt känd. När Nationernas förbund hösten 1930 utsände en kommission på tre personer för att utreda handeln med kvinnor och barn, den vita slavhandeln, i Orienten, var Alma en av de tre. Som enda kvinna i kommissionen skrev hon en betydande del av den stora rapport som överlämnades till NF i december 1932. Kommissionen fastslog att bordellväsendet var den faktor som mest befördrade den internationella trafiken med kvinnor i östern och därför borde detta snarast avskaffas. Allt vad Alma såg i Fjärran Östern stärkte hennes övertygelse att den enda rätta vägen att avskaffa de sexuella missförhållandena var, att både män och kvinnor uppfostrades till sexuellt ansvar. I alla de förslag till ändring av lösdruvarlagen som lades fram under 1920- och 30-talen förfäktade Alma Sundquist denna åsikt.

Aktiv i världsalliansen

Alma Sundquist var även aktiv inom de kvinnliga läkarnas världsallians. Hon deltog som representant för Sverige vid den första stora internationella sammankomsten för kvinnliga läkare i New York 1919. Där diskuterades främst hur prostitution och könssjukdomar skulle bekämpas. Världsalliansen samlades därefter regelbundet till kongresser och överläggningar.

Alma Sundquist såg till att en avdelning bildades i Sverige. Hon fick snart överta uppgiften som dess ordförande efter Karolina Widerström och kvarstod till

Alma Sundquist, 1872-1940. Hon var gynekolog, dermatolog och chefsläkare vid en s.k. besiktningsbyrå för prostituerade kvinnor i Stockholm. Hon var en av de sakkunniga som utarbetade 1921 års lagförslag till plan för sexualundervisning i skolorna och sexualupplysning för vuxna.

1930. Vid världsalliansens kongress i Stockholm 1934, valdes Alma till alliansens ordförande och innehade denna post i tre år. 1929 deltog Alma som representant för Sverige i den första konferens som ordnades av *Världsligan för sexualreform* i London. Hon var också med vid ligans bildande i Köpenhamn 1928.

Alma Sundquist var inte enbart en socialpolitiskt

engagerad läkare. Hon var också en radikal feminist och en av de svenska pionjärerna i arbetet för kvinnans politiska rösträtt. Hon deltog i det allra första offentliga mötet för kvinnlig rösträtt, vilket ägde rum en söndagseftermiddag i Folkets hus år 1902. Hon deltog i föreningsarbetet inom olika kvinnoorganisationer och hade

FORTS. PÅ NÄSTA SIDA

FORTS. FRÅN FÖREGÅENDE SIDA

flera förtroendeposter. Hon var en svuren fiende till särslagstiftning för kvinnor och tillhörde *Open Door-rörelsen*.

Vännan Ada

När Alma kom till medikofilen i Uppsala hösten 1891 lärde hon känna Ada Nilsson. De följdes åt under hela läkarutbildningen och blev vänner och kollegor för livet. I Uppsala blev de medlemmar i den nybildade *Uppsala kvinnliga studentförening* och kom i kontakt med föreningen *Studenter och arbetare*. De deltog i diskussioner och påverkades av den vänsterliberalism som hade sin grogrund i studentföreningen *Verdandi*, bildad 1882, när Knut Wicksell och Karl Staaff stod i rampluset på grund av preventivfrågan och religionsfrågan.

De två tjugooåringarna, Alma och Ada, var nog för den skull varken politiskt eller feministiskt medvetna, när de lämnade Uppsala för att tillsammans fortsätta studierna vid Karolinska institutet. Så småningom fick de full insikt i kvinnors hårda verklighet och kom att omfatta en feministisk uppfattning i sexualpolitiska frågor. Detta bidrog till att deras håg stod mer till samarbete med den socialdemokratiska kvinnorörelsen än med den borgerliga feminismen.

Karolina Widerströms inflytande

En viktig faktor i Almas och Adas utveckling var den äldre kollegan Karolina Widerströms inflytande. Hon blev en länk mellan 1800-talets kvinnorörelse och de unga kvinnliga läkare som utexaminerades runt sekelskiftet och som utbildats i åsikten att reglementeringen var nödvändig och nyttig. Genom ett inlägg av Karolina vid läkaresällskapets sammanträde 1902 fick Ada och Alma "stöten mot övertygelsen om reglementeringens nödvändighet".

Diskussionen gällde ett remissvar till Överståthållarämbetet angående reglementeringens avskaffande. Karolina kritiserade förslaget till svar och föreslog en kommitté med uppgift att undersöka nackdelarna med reglementeringen. Inom läkaresällskapet bildades en grupp som arbetade för att avskaffa reglementeringen. De yngre kvinnliga läkarna ägnade snart helhjärtat sitt intresse åt saken.

Öga mot öga med eländet

Det var dock själva läkareyrket som väckte Ada Nilssons och Alma Sundquists sociala och feministiska engagemang. Ada stötte "på den mest otroliga och förfärande okunnighet i sexuella ting". En gång skulle hon förlösa en kvinna som var både professorsdotter och professorsfru och som undrade om barnet skulle komma ut genom naveln. Ada fick inte fram något annat svar än att "det skulle komma ut där det kommit in". Vid ett tillfälle vakade Ada över en ung flicka som ätit fosfor från tändstickor i abortsyfte och som avled av detta. Alma

som mest ägnade sig åt offren för prostitution och könssjukdomar på "besiktningsbyrån" fick möta kvinnor från samhällets botten och verkligen stå öga mot öga med eländet.

Alma Sundquist bör vid sidan av Ada Nilsson, Andrea Andreen och Gerda Kjellberg räknas till sexualupplysningens pionjärer i Sverige. I Karolina Widerströms efterföljd utgör deras skrifter, föreläsningar och medverkan i kommittéer och utredningar ett viktigt bidrag till sexualreformationens historia. Även om deras feministiska insats så småningom kom att överflyglas av den manligt präglade sexualsyn som ännu dominerar vårt samhälle, så har den betytt mycket för tidigare kvinnogenerationer, särskilt för dem som gått i flickskola. Tack vare Karolina Widerström och hennes efterföljare hade 72 av 84 flickskolor sexualundervisning på schemat redan 1921, tolv år innan RFSU bildades och trettiofem år innan sexualundervisning blev obligatorisk i alla skolor.

Hjördis Levin

Litteratur:

Björkenlid, Bertil, *Kvinnokrav i manssamhälle*. (1982)

Nilsson, Ada, Minnesruna (över Alma Sundquist) hållen i Svenska Läkaresällskapet den 9 januari 1940. Publicerad i *Hygiea*, medicinsk tidskrift utgiven av Svenska läkaresällskapet, häfte 10, band 102, återgiven i *Nordisk Medicin* 1940:5:465-467.

Nilsson, Ada, *Barrikaden valde oss*. (1940)

Sachs, Hilda, *Kvinnoporträtt*. (1918)

Wahlström, Lydia, *Den svenska kvinnorörelsen*. (1933)

Svenska kvinnor från skilda verksamhetsområden. Biografisk uppslagsbok utarbetad av Walborg Hedberg och Louise Arosenius på uppdrag av Årsta-utställningens centralkommitté. (1914).

Svenska Dagbladet den 5/4 1959 (Corinna).